

Список літератури: 1. Махмутов М.И. Педагогические технологии развития мышления учащихся / М.И. Махмутов, Г.И. Ибрагимов, М.А. Чошанов – Казань : ТГЖИ, 1993. – 88 с. 2. Милорадова Н.Г. Психология и педагогика : учебник / Милорадова Н.Г. – М. : Гардарики, 2005. – 335 с. – (Disciplinae). 3. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка : навч. посіб. / Мойсеюк Н.Є. – 5-е вид., доп. і перероб. – К. , 2007. – 656 с. 4. Основы педагогики высшей школы : учеб. пособ. / Л.Л. ТОВАЖНЯНСКИЙ, А.Г. РОМАНОВСКИЙ, О.С. ПОНОМАРЬОВ [и др.]. – Харьков : НТУ «ХПИ», 2005. – 600 с. 5. Прокопенко І.Ф. Педагогічні технології : навч. посібник / І.Ф. Прокопенко, В.І. Євдокимов. – Х. : Колегіум, 2005. – 224 с.; 6. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии : учеб. пособие для пед. вузов и ин-тов повышения квалификации / Селевко Г.К. – М. : Народное образование, 1998. – 256 с. 7. Лозова В.І. Теоретичні основи виховання і навчання : навч. посіб. / Харк. держ. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди; В.І. Лозова, Г.В. Троцько. – 2-е вид., випр. і доп. – Х. : ОВС, 2002. – 400 с. 8. Педагогічні технології. Досвід. Практика : довід. ст. / ред.колегія: П. Матвієнко [та ін] . – Полтава : ПОППОПП. – 1999. – 376 с. 9. Педагогические технологии : учеб. пособ. для студентов педагогических специальностей / М.В. Буланова-Топоркова [и др.] ; под общ. ред. В.С. Кукушина. – Изд. 2-е, испр. и доп. – М. ; Ростов н/Д : МарТ, 2004. – 335 с. – (Педагогическое образование). 10. Емельянов Ю.Н. Активное социально-психологическое обучение / Емельянов Ю.Н. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1985. – 168 с. 11. Шмаков С.А. Игры учащихся – феномен культуры : монография / Шмаков С.А. – М. : Новая шк., 1994. – 239 с.

Гарник Л. П., Ягі М., Мох Дж.

НТУ «ХПИ»

ІНСТИТУЦІЙНИЙ АУДИТ ПІДГОТОВКИ БІЗНЕС-ЛІДЕРІВ

Прийняття нової редакції Закону України «Про вищу освіту» (01.07.2014 № 1556-VII) ініціювало новий етап інтернаціоналізації та диференціації напрямів підготовки фахівців. Інтернаціоналізація підготовки фахівців сприяє підвищенню конкурентоспроможності наукової школи або інноваційного освітнього центру серед конкурентів шляхом отримання міжнародних акредитацій, які освітня установа отримує як

свідомство успішності реалізації її стратегії фахової підготовки. Також інтернаціоналізація дозволяє посилити бренд наукової школи або інноваційного освітнього центру й перейти до безпосередньо нецінової конкуренції на ринку освітніх програм.

Про попит на якісні освітні послуги з підготовки експертів-лідерів в Україні свідчить відкриття Президентом України П. Порошенком 22 жовтня 2015 року першої Української академії лідерства, яка є інноваційним за своїм форматом освітнім закладом. Українська академія лідерства пропонує навчання для випускників середніх шкіл, яке триває 10 місяців й гармонійно поєднує у собі елементи фізичного, академічного та духовного виховання і вдосконалення. До академії здійснюється набір молодих людей з високим потенціалом до лідерства, розвиток якого допоможе молоді розкрити свої таланти та змінити майбутнє своєї країни на краще. Академія розпочала свою роботу з вересня 2015 року. До першого набору було подано 500 анкет з усіх регіонів України. Вступний внесок до академії складає дві тисячі гривень, інші витрати студентів під час навчання покриває грант інвестиційного фонду Western NIS Enterprise Fund [1].

Центри з підготовки лідерів, різноманітні тренінги та школи лідерства почали активно розвиватися на території України ще з 2000 року, проте лише деякі з них надають освітні послуги вищого ґатунку. Тому процедура проведення інституційного аудиту допоможе визначити освітні заклади, що надають якісні освітні послуги з підготовки бізнес-лідерів (див. рисунок 1).

Рисунок 1. Модель інституційного аудиту підготовки бізнес-лідерів.

Традиційно до сфери інституційного аудиту входять заходи з системної перевірки якості роботи викладацького складу, якості підготовки учнів, а також достатньої кількості освітніх ресурсів та ефективності їх використання для надання освітніх послуг. Часто при проведенні експертної оцінки на програмному рівні ці показники аналізуються лише відносно конкретної освітньої програми, що виступає предметом експертизи. Головним завданням інституційного аудиту є пошук доказів, що освітній заклад має добре налагоджену внутрішню систему менеджменту якості надання освітніх послуг, яка сприяє сталому розвитку якості освіти та відповідності результатів навчання встановленим стандартам.

Інституційний аудит передбачає проведення заходів з перевірки якості роботи викладацького складу, якості підготовки студентів (учнів) та достатнього обсягу освітніх ресурсів та їх раціонального використання навчальним закладом. При проведенні експертизи на програмному рівні зазначені показники розглядаються відносно реалізації конкретної освітньої програми, яка є предметом експертизи. Тому головним завданням інституційного аудиту є пошук доказів того, що у навчальному закладі існує чітко налагоджена внутрішня система менеджменту якості освіти, яка сприяє підтримці належного рівня якості освіти згідно до чинних стандартів. Стандарти або критерії, на основі яких приймається рішення щодо акредитації освітнього закладу, мають бути заздалегідь відомими та визнаними всіма зацікавленими сторонами ринку освітніх послуг. Таким чином, отримання освітнім закладом акредитації означає офіційне визнання того факту, що цей заклад досяг чи навіть перевищив певний рівень якості надання освітніх послуг. Основним критерієм оцінки якості надання освітніх послуг на програмному та інституційному рівнях є результати навчання, тобто ті навички, знання та вміння, які отримав випускник, а також його вміння використовувати та вдосконалювати їх.

Метою інституційного аудиту є оцінка основних напрямів діяльності освітнього закладу (навчання, проведення досліджень, система управління, система менеджменту якості, система маркетингу освітніх послуг, тощо). Може проводитися аудит всього освітнього закладу чи його окремих підрозділів (факультетів, інститутів, шкіл

управління, бізнес-шкіл чи центрів). У проведенні інституційного аудиту можуть бути особливо зацікавлені вищі навчальні заклади, які намагаються підвищити свій рівень міжнародної конкурентоспроможності для розширення кола міжнародного партнерства. Освітні заклади, які успішно пройшли таку процедуру, отримують знак якості у галузі інституційного аудиту.

Сьогодні існує багато фондів, які проводять міжнародну акредитацію освітніх закладів та програм. Так, FIBAA (Фонд міжнародної акредитації програм у галузі бізнес-адміністрування) є провідною європейською акредитаційною агенцією, яка спеціалізується на експертизі якості вищої, післядипломної, додаткової та корпоративної освіти у галузі економіки, менеджменту, юридичних та соціальних наук. Зазначений фонд став першою у Європі акредитаційною агенцією, яку було створено у 1994 році за ініціативи роботодавців, які представляли торгівельно-промислові палати та об'єднання роботодавців Німеччини, Швейцарії та Австрії. Цікавим є той факт, що ще за п'ять років до початку Болонського процесу, що ініціював розвиток загальноєвропейської системи гарантії якості вищої освіти, європейські роботодавці, занепокоєні масовістю та неоднорідністю пропозицій на ринку бізнес-освіти, дійшли згоди щодо нагальної необхідності встановлення єдиних стандартів оцінки та розвитку якості надання освітніх послуг. Головним завданням агенції є забезпечення прозорості та сприяння підвищенню якості підготовки менеджерів на базі методів та заходів, визаних міжнародною академічною спільнотою.

У своїй роботі Фонд міжнародної акредитації програм у галузі бізнес-адміністрування керується наступними принципами:

1) *Повага до автономії освітніх закладів.* Здійснюється через підтримку вищих навчальних закладів у їх прагненні забезпечити вищу якість всіх форм діяльності. До основи процедур експертної оцінки якості FIBAA покладено принцип дотримання освітньої та наукової автономії освітніх закладів.

2) *Довіра та надійність.* Більшість процедур FIBAA передбачають співпрацю представників академічного співтовариства, роботодавців та студентів. Ця взаємодія базується на принципах поваги до усіх учасників навчального процесу, надійності та взаємної довіри.

3) *Прозорість процедур та когерентність*. Прозорість процедур експертизи FIBAA досягається завдяки тому, що всі форми оцінки якості здійснюються на основі наборів чітко встановлених критеріїв. Агенція детально інформує університети про кожен етап процедури оцінки якості надання освітніх послуг, а розміщення на її офіційному сайті результатів кожної успішно пройденої акредитації та сертифікації освітніх установ сприяє прозорості та когерентності пропозиції освітніх послуг цих закладів щодо міжнародних стандартів.

4) *Інтернаціоналізація*. Діяльність агенції FIBAA спрямована на підтримку цілей Болонського процесу шляхом інтеграції міжнародних та європейських рекомендацій та критеріїв до своїх процедур оцінки якості надання освітніх послуг.

5) *Постійний розвиток якості проведення аудиту*. Агенція FIBAA керується принципом: усі учасники процедур експертизи повинні бути залучені до процесу постійного самовдосконалення, саморозвитку та навчання. Персонал агенції постійно проходить внутрішні курси підвищення кваліфікації, тренінги та семінари.

6) *Ефективність та універсальність*. Усі процедури проведення аудиту є ефективними, а їх механізми – добре налагодженими так, щоб тривалість цих процедур була зведена до необхідного мінімуму.

Так, процедура програмної акредитації та сертифікації програм додаткової освіти займає шість місяців, а процедури експертизи якості освітніх послуг, що надаються вищим навчальним закладом (інституційні процедури аудиту), тривають не більше одного року [2].

Втім окрім згаданої нами агенції FIBA існують ще багато міжнародних, регіональних та національних агенцій, що надають послуги інституційного та/або програмного аудиту у галузі бізнес-освіти (див. рисунок 2). Традиційно об'єктом інституційної акредитації виступає весь спектр освітніх програм та процеси управління освітнім закладом, а об'єктом програмної акредитації може бути одна чи декілька освітніх програм, які реалізує цей заклад освіти. До процесів управління відносять стратегічне планування, управління фінансовими ресурсами освітнього закладу, кадровий менеджмент та проведення наукових досліджень. Таким чином, отримати інституційну акредитацію важче, ніж програмну, тому отримання інституційної акредитації свідчить про високу якість надання освітніх послуг та престиж закладу освіти.

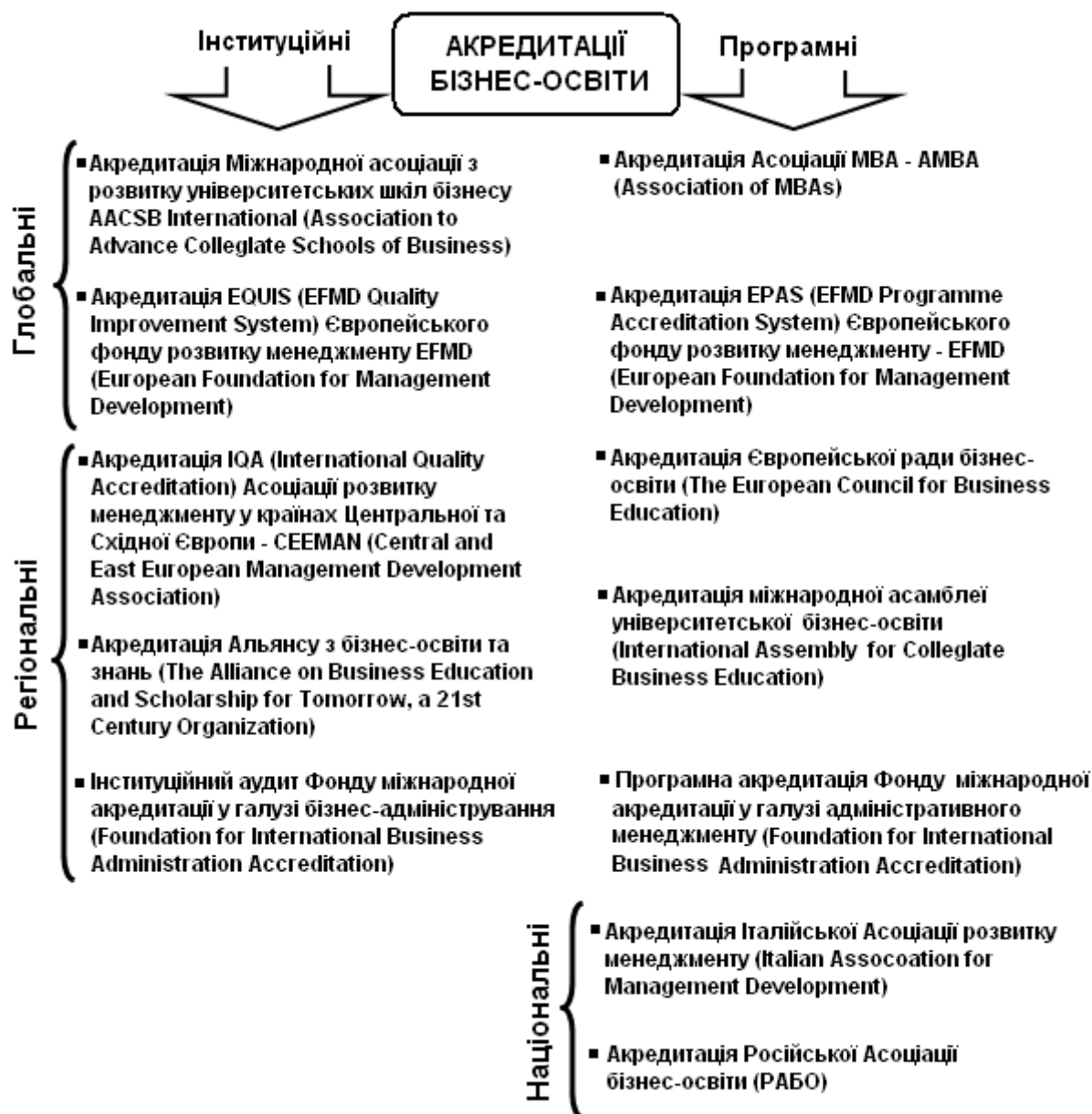

Рисунок 2. Класифікація агенцій з акредитації бізнес-освіти.

Незалежно від особливостей тої чи іншої системи, процес проходження міжнародної акредитації має наступні етапи:

- 1) Вступ освітнього закладу у акредитаційну організацію (членство може бути повним (інституційним) чи неповним (афільованим).
- 2) Подання заявки та попередня оцінка готовності до процесу акредитації.
- 3) Підготовка звіту про само обстеження.
- 4) Візит експертної комісії та підготовка членами комісії звіту з висновками щодо ступеня відповідності освітнього закладу чи освітньої програми встановленим стандартам акредитації.

5) Рішення про присудження акредитації на певний період часу (не більше ніж на 5 років).

6) Підготовка освітнім закладом звіту звітів про реалізацію рекомендацій акредитаційної комісії.

7) Реакредитація.

Різниця між національною та міжнародною акредитацією полягає у тому, що національні акредитаційні органи висувають вимоги переважно до формальної відповідності навчальних планів конкретного освітнього закладу (або програми навчання) до національних стандартів та оцінюють ресурси закладу освіти. Часто критерії оцінки результатів навчання у національних системах акредитації носять умовний характер, в той час як міжнародні акредитації бізнес-освіти концентрують увагу на цих критеріях й у їх контексті оцінюють адекватність освітніх процесів та ресурсів. Існують також розбіжності у критеріях оцінки. Так, інтернаціоналізація є ключовим критерієм отримання програмної та інституційної акредитації EFMD, що вимагає від закладу освіти залучати міжнародні ресурси (іноземні викладачі та студенти), процеси (обов'язкові міжнародні компоненти у викладанні, стажуванні, підготовці студентів з точки зору розвитку кар'єри) для отримання конкретних результатів навчання (працевлаштування випускників за кордоном, публікації викладачів та студентів у провідних міжнародних журналах).

Сучасна конкуренція у сфері освіти з підготовки бізнес-лідерів розвивається на внутрішньоінституційному (конкуренція освітніх програм у рамках освітнього закладу), місцевому, регіональному, національному та глобальному. Критеріями успішності освітніх закладів виступає оцінка конкурентних стратегій у контексті чотирьох основних джерел їх прибутку: плати студентів за навчання, державне фінансування освітніх програм, державне та недержавне фінансування досліджень, благодійна допомога від асоціації випускників чи корпоративних партнерів. Ці джерела прибутків є конкурентними ринками освітніх закладів у локальній та глобальній перспективі, де кожен освітній заклад обирає для себе прийнятну конкурентну стратегію: стратегію підтримки міжнародного престижу (іміджу) чи стратегію формування професійної репутації.

Міжнародний престиж передбачає наявність у освітньому закладі зіркових викладачів, високий рівень підготовки студентів, результатів

наукової роботи світового рівня. Для вищих навчальних закладів оптимальною є стратегія досягнення міжнародного престижу, завдяки реалізації якої прибутки вищого навчального закладу будуть зростати на всіх чотирьох ринках. Втім для освітніх програм та середніх навчальних закладів оптимальною є стратегія формування професійної репутації. Професійна репутація залежить від попиту на ті чи інші освітні програми (спеціальності) та сприяє залученню державного та недержавного фінансування освітніх програм. Головну роль тут відіграє спроможність освітнього закладу реалізувати програму відповідно до потреб потенційних абітурієнтів [3].

Сучасні школи бізнесу та освітні заклади, до складу яких вони входять, змагаються за три головних ресурси: фінансування, кращих студентів та кращих викладачів. Характер такої конкуренції зараз став глобальним, а мобільність ресурсів у сфері бізнес-освіти набула свого максимуму. Цей феномен глобальної конкуренції у бізнес-освіті пов'язаний з розвитком таких тенденцій, як:

- 1) Оцінка освіти як фактору продукування практичного знання та компетенцій – стратегічних ресурсів економіки знань;
- 2) Розвиток системи національної освіти та її інтеграція до Європейського освітнього простору;
- 3) Зростання рівня вимог до залучення міжнародного досвіду (закордонних стажувань, спільних проектів, тощо);
- 4) Міжнародний характер бізнес-знання;
- 5) Розвиток сучасних інформаційних технологій та ринків дистанційних освітніх послуг.

Зазначимо, що освітні заклади, які є лідерами на національних ринках бізнес-освіти, та їх менш успішні конкуренти стикаються з проблемою конкуренції на міжнародному ринку та прагнуть отримати міжнародну акредитацію, яка виступає інструментом підвищення рівня міжнародної міжнародної конкурентоспроможності. Так, протягом останнього десятиріччя у міжнародних рейтингах збільшилася кількість освітніх закладів та країн, які раніше там не з'являлися: Індія, Бразилія, Росія. Провідну роль тут зіграло зростання мобільності абітурієнтів магістерських програм, що призвело до появи рейтингів магістерських програм з менеджменту. Наявність портфелю високоякісних програм з підготовки бізнес-лідерів (менеджерів) на різних рівнях (бакалаврат, магістратура, аспірантура, друга вища освіта) дозволяє проводити оцінку освітніх закладів вці-

лому. Наявність міжнародних акредитацій стала обов'язковою умовою для участі освітніх закладів з підготовки бізнес-лідерів у рейтингу Financial Times.

Іншими інструментами глобальної конкуренції освітніх закладів з підготовки бізнес-лідерів є: формування освітніх альянсів (системи подвійних дипломів, партнерство з глобальними компаніями, тощо) та відкриття кампусів та освітніх програм за кордоном, розвиток провідними освітніми закладами з підготовки бізнес-лідерів спільних освітніх програм (на рівні MBA), які реалізуються одночасно у декількох країнах або єднають партнерів з різних країн (наприклад, проект TEMPUS «ELITE», у якому бере участь кафедра ППУСС НТУ «ХП»).

Отже, міжнародні акредитації виконують функцію індикатора якості освітніх програм та виступають у ролі їх дифференціаторів. Отримання міжнародної акредитації свідчить також про конкурентоспроможність адміністрації освітнього закладу. За цих умов освітній заклад отримує можливість більш ефективно конкурувати за залучення додаткового фінансування зі сторони студентів, випускників, корпоративних клієнтів та держави. Отримання міжнародної акредитації дозволяє адекватно оцінити що:

1) освітні програми дозволяють підготувати бізнес-лідерів (менеджерів), спроможних працювати у міжнародному середовищі;

2) освітній заклад має ресурси та здійснює процеси, які ставлять її поряд з провідними гравцями на ринку освітніх послуг у галузі бізнес-освіти. Підкреслимо, що провідні міжнародні програмні акредитації мають у світі лише 10% освітніх закладів, які спеціалізуються на підготовці бізнес-лідерів (менеджерів), а інституційні акредитації – не більше ніж 5 % з них.

Приведення освітнього закладу та /або освітньої програми до стандартів міжнародних акредитацій є частиною стратегії «гри на випередження». Критерії міжнародних акредитацій можуть бути ефективно реалізовані на практиці вітчизняними освітніми закладами у якості інструменту комунікації та організації командної роботи з реалізації обраної конкурентної стратегії. Зважена інтеграція міжнародної акредитації у процес управління освітніми закладами, а не використання їх лише у якості разових інструментів зовнішнього аудиту, дозволить вітчизняним закладам освіти, які спеціалізуються у підготовці бізнес-лідерів (менеджерів), вивести свою конкурентоспроможність на міжна-

родний рівень. Головним завданням вітчизняної системи освіти сьогодні є також реформування стандартів національної системи акредитації освітніх закладів з урахуванням їх потенційної можливості отримати як інституційну, так і програмну акредитацію відповідно до сучасних міжнародних стандартів якості підготовки бізнес-лідерів (менеджерів).

Список літератури: 1. Інформаційний ресурс Інтерфакс – режим доступу: [<http://interfax.com.ua/news>]. 2. McGhee P. The Academic Quality Handbook: Enhancing Higher Education in Universities and Further Education Colleges / P. McGhee – NY: Kogan Page, 2003. – 246 p. 3. Stephenson J., Yorke M. Capability and Quality in Higher Education // J. Stephenson, M. Yorke – NY: Routledge, 2013. – 224 p.

*Гаряєва Г. М.
НТУ «ХПІ»*

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ ВУЗІВ

Виховання в цілому як певна діяльність в суспільстві, в культурі є способом передачі досвіду, зразків поведінки, мислення, норм, цінностей, ідеалів одного покоління іншому, спосіб трансляції культури. Виходячи з цього та поєднуючи сферу виховання та право можемо стверджувати, що правове виховання покликане, з однієї сторони, транслювати зразки та норми правової культури, її головне сутнісне призначення та механізми функціонування із захисту особистості та суспільства від державного та будь-якого іншого свавілля, а з іншої – передавати особі, яку виховують, бажані для керуючого суб'єкта, коли вже він оволодів правом, напрямки та норми діяльності як нібито загальні, абсолютні, необхідні, імперативні. І чим сильніше розходження (аж до протилежності) останнього призначення правового виховання з першим, тим менш ефективною є право виховна діяльність і тим більш суперечливим, нестійким та нестабільним виявляється її результат – правова культура вихованця та суспільства в цілому. Правове виховання таким чином предстас у вигляді способу трансляції правової культури, передачі правового досвіду,